

אמר ליה המחזיק למערער "והא אית לי סהדי, דכל שתא הוה איתת תלתין יומי, ויהרי עדים יש לי, שבכל שנה — משלשת השנים שדרתי בביתך — היית כאן שלשים יום, ולא מחית בהם], ואף שודאי נודע לך בזמן זה שמחזיק אני בביתך".

אמר ליה המערער למחזיק "אכן הייתי כאן, והייתי גר בבית אחר, ולא ידעתי כלל בחזקתך, כי באותן תלתין יומי בשוקאי הוה טרידנא [באותן שלשים יום טרוד הייתי בעסקי]" (4)!

אמר רבא: אכן אין חזקתו חזקה, כי עביד איניש דכל תלתין יומי טריד בשוקא, [עשוי אדם להיות טרוד שלשים יום בעסקיו].

מעשה בההוא דאמר ליה לחבריה שהחזיק בשדהו פחות משלש שנים (5) "מאי בעית בהאי ארעא, [מה מעשיך בקרקעי]" ?!

אמר ליה המחזיק למערער "מפלניא זבינתה דזבנה מינך, [קניתי את השדה מפלוני, וממנו שמעתי שהוא קנה ממך את השדה]"!
אמר ליה המערער למחזיק "והרי את לאו קא מודית

דהאי ארעא דידי היא, [וכי אתה אינך מודה ל-ב-1 שקרקע זו שלי היתה], (1) ואת הרי מינאי לא זבינתה, (2) [ואתה הרי לא קניתייה ממני], ואם כן זיל, לאו בעל דברים דידי את, [אינך לי בעל דברים]"!

אמר רבא: דינא קאמר ליה, [כדין ענה המערער למחזיק]. (3)

מעשה בההוא דאמר ליה לחבריה שהיה מחזיק בקרקע שלו "מאי בעית בהאי ארעא [מה מעשיך בקרקעי]" ?!

אמר ליה המחזיק למערער "מפלניא זבינא

באותה העיר שהיה מתאכסן שם כל שלשים יום.

5. כך מפרש הרשב"ם את הענין, וראה בהערות בעמוד ב.

1. כתבו הרשב"ם והתוספות להוכיח מלשון זו, שלא היה למערער עדים ששלו היתה ומסתמך היה על הודאתו של המחזיק; וכתב רבינו יונה, שבהכרח יש לפרש שההודאה אינה במה שאמר משמו של המוכר, כי אם כן יש להאמין לדברי המוכר גם במה שהוא טוען ששלו היא, אלא הודאה אחרת ומפורשת היתה כאן, ראה שם, וראה רא"ש ורמב"ן.

2. נכתב על פי גירסת הרשב"ם.

3. פשטות לשון הגמרא משמע, שהמערער

דמצי טעין ליה מחזיק אמאי לא מחית בתוך שלש, ואילו הכא לא מצי למיטען הכי, דהא לא יכול למחות דהא אינה מחאה", וראה שם בתוספות.

ב. פירוש נוסף כתב הרשב"ם, שאינו טוען שהיה בארץ אחרת, אלא באותה מדינה היה, אלא שהיתה שעת מלחמה וחירום בין המקומות. והוסיף עוד "אבל במקום שהשיירות מצויות וליכא חירום, לא וכו', ואי טעין "לא ידעתי שהחזיק איש פלוני בקרקע שלי, ולכך לא מחיתי", אינו נאמן, דכי היכי דאמרינן מחאה שלא בפניו הויה מחאה, [משום] דחברך חברא אית ליה ויאמרו לו למחזיק, כמו כן אמרו לזה שאדם אחד מחזיק בקרקע שלו, הואיל ושיירות מצויות".

4. כתב הרשב"ם: וכגון שיש לו בית אחר

קניתי את השדה מפלוני], ונאמן אני בכך, שהרי **אכלתיה שני חזקה**."

אמר ליה המערער למחזיק "פלניא גולנא הוא, ומכר לך שדה שאינה שלו, אלא

טוען למחזיק "הרי אף אתה אינך טוען שאתה קניתי ממני, אלא אומר אתה שהמוכר אמר לך שהוא קנאה ממני, ולכן אינך זוכה בשדה, כי אתה אינך טוען, והמוכר אינו נאמן"; ולפי פירוש זה משמע, שאילו היה המחזיק טוען "אני קניתי ממך" היה נאמן, והטעם בזה יש לפרש בשני אופנים:

האחד: היות ולא היה למערער עדים שהשדה שלו היא, ומסתמך הוא על הודאתו של המחזיק, הרי שאילו היה טוען "אני קניתי ממך", היה נאמן, כי "הפה שאסור הוא הפה שהתיר".

השני: אם נפרש שלא כשיטת הרשב"ם, אלא ישב בה המחזיק שלש שנים, כי אז היה נאמן משום חזקת שלש שנים.

ואילו הרשב"ם כתב: מסקנא דמלתא מוקמינן ליה ביד המערער, והיינו טעמא, דכיון דמורה דשלו היה הקרקע מתחילה, לא מיבעיא [שהוא אינו זוכה] היכא דלא החזיק בה שלש שנים, אלא אפילו החזיק בה שלש שנים נמי אינה חזקה ומפקינן ליה מיניה [כלומר, מעשה זה עוסק — לפי שיטת הרשב"ם — כשלא החזיק בה שלש שנים; אלא שאף אילו היה מחזיק בה שלש שנים לא היה זוכה בשדה] דהא חזקה שאין עמה טענה היא, שהוא אינו יודע אם היתה של אותו שמכרה לו אם לאו ...

מוסיף הרשב"ם: ולא אמרינן "מיגו דאי בעי אמר אנא זבינתה מינך ואכלתיה שני חזקה, כי אמר נמי מפלניא זבינתה דזבנה מינך נאמן", [משום] שהוא עצמו אינו יודע אם זבנה המוכר מיניה דמערער אם לאו ... הלכך הפסיד — אבל החזיק זה שלש שנים וטעין "מפלניא זבינתה דזבנה מינך קמאי דידי" כלומר, שידעתי בברור שלקחה מינך, נאמן, מיגו דאי בעי אמר

"אנא זבינתה מינך, ואכלתיה שני חזקה", אי נמי [אם] יש לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד, [ומשום שבאופן זה, אף שהוא לא טען אנחנו טוענים במקומן] והכי אמרינן לקמן בפירקין [מא ב] גבי ההוא דדר בקשתא בעליתא ארבע שנים.

והכא בהאי עובדא [שהוא לא החזיק שלש שנים], אפילו אם באו עדים שהחזיק בה יום אחד אותו המוכר, אבל אין יודע אם לקח אותה אם לאו, אינו מועיל כלום, מאחר שזה לא החזיק שלש שנים, וגם הראשון אין לו שטר מכירה מן הבעלים.

"ואת מינאי לא זבינתה: שאפילו אם היית טוען דמינאי זבינתה, הלוא אין לך לא שטר ולא חזקה; זיל מקרקע שלי, לאו בעל דברים דידי את, ואני מוחזק בה יותר ממך, שאתה לא החזקת שלש שנים; **אמר רבא דינא קאמר ליה:** המערער, ואפילו אם החזיק בה שלש שנים, כמו שפירשתי [דחזקה שאין עמה טענה היא]", עכ"ד הרשב"ם בקיצור לשון.

ומבואר, שהרשב"ם מפרש את סוגייתנו באופן שלא החזיק שלש שנים, ולכן מפרש הוא את מה שאמרו בגמרא "ואת מינאי לא זבינתה" היינו שאפילו אם היה טוען לא היה מועיל לו, כיון שאין לו חזקת שלש שנים; ומכל מקום הדין אמת אפילו אם היה מחזיק בה שלש שנים.

ויש לעיין בדברי הרשב"ם:

א. כיון שטענת המערער קיימת אף כשהחזיק בה המחזיק שלש שנים, אם כן למה הוצרך לפרש, שהמערער טוען "הרי לא החזקת שלש שנים", ולידחק בלשון הגמרא "את מינאי לא זבינתה" שהכוונה לומר: אפילו אם היית טוען שקניתי ממני לא היית נאמן! ? וב"בית הלוי"

(4) "שלי"!

השדה בדין.

אמר ליה המחזיק למערער "והא אית לי סהדי דאתאי ואימלכי בכך ואמרת לי זיל זבין, ויהרי עדי מעידים, שקודם קנתי את השדה התיעצתי עמך, ואמרת לי לקנותה!"?

אמר ליה המערער למחזיק "אכן כך יעצתי לך, ולא משום ששל אותו פלוני היא, אלא שחפץ הייתי שתקנה מאותו גזלן את השדה, כי השני [כלומר, אתה] נוח לי להוציא את הקרקע ממנו, ואילו הראשון [הוא זה שמכר לך] קשה הימנו, ואיני יכול להוציא ממנו את

אמר רבא: דינא קאמר ליה, [כדין ענה אותו מערער]! (5)

תמהה הגמרא: כמאן פסק לו רבא? האם כאדמון ולא כחכמים שנחלקו עליו והלכה כמותם?! דתנן שנחלקו בסברא זו חכמים עם אדמון:

העורר על השדה שנמכרה על ידי ראובן לשמעון, וחתום המערער עצמו עליה [על שטר המכירה] בעד.

שאותו פלוני קנאה מן המערער, מכל מקום היות יש עדים שהמוכר הוא גזלן, הרי גזלן אין לו חזקה; אבל שיטת הרשב"ם היא, דהכא במאי עסקינן בשלא דר בה המוכר יום אחד, כי אילו היה דר כאן יום אחד, היינו נותנים את הקרקע למחזיק בה שלש שנים וכדאמרינן לקמן מא ב דטענינן ללוקח.

5. הוסיף הרשב"ם: אין יכול לטעון המחזיק "למה לא מחית בי, מאחר שלדעתך איני בעל השדה שמגולן קניתייה"; ומשום "דהיכא אמרינן דמפסיד מערער בחזקתו, היינו היכא דטעין אידך "מינך זבינתה ואכלית שני חזקה", דעד שלש שנים מזדהר איניש בשטריה, טפי לא מזדהר, הילכך זה שלא מיחה, והוא לא נזהר בשטרו, הפסיד; אבל הכא דמודי מחזיק דלאו מיניה דמערער זבניה שהוא בעל הקרקע ובעדים זבנה, לא הורע כחו של מערער בשתיקתו, שהחזקה במקום שטר מכירתו עומדת, וכיון דאין שטרו מועיל לו, שהרי מגולן לקח, אף חזקתו אינה כלום"; ובפשוטו היה יכול הרשב"ם להוסיף כך גם בטענה לעיל שאמר "מפלניא זבינתה דאמר לי דזבנה מינך", לפי מה שפירש הרשב"ם לעיל

חלק ג סימן כו, וב"קהלות יעקב" סימן כ האריכו בפרט זה של הרשב"ם.

ב. למה לא הזכיר הרשב"ם, שיש להאמינו — אילו היה טוען "קמי דידי זבנה מינך" ואף אם לא החזיק שלש שנים — משום מיגו שהיה טוען "לא היו דברים מעולם"?! וכמו שבאמת כתבו התוספות, ראה דבריהם; וביותר שהרשב"ם פתח את דבריו ואמר "ואף על גב דליכא עדים למערער שהיתה שלו ולא מהימנינן ליה...", הרי שפתח במיגו שלא היה מודה, וסיים במיגו שהיה אומר "ממך היא ולקחתיה ממך"; וראה בדעת הרשב"ם בזה, בטור סימן קמו, בדרישה ובש"ך שם סקל"ג, וב"פולא חריפתא" על הרא"ש סימן ז שהביא דברי הרשב"ם.

4. נתבאר על פי הרשב"ם; אבל התוספות הקשו על פירוש זה, כי אם כן לא היה לגמרא לשנות מלשונה במעשה הקודם "את לאו קא מודית דהאי ארעא דידי היא ואת מינאי לא זבינתה, זיל לאו בעל דברים דידי את"; ולכן פירשו: טענת המערער היא, שאפילו אם אותו מוכר דר בקרקע יום אחד, ומן הדין היה לנו לטעון עבור הלוקח

שהחזיק בשדהו "מאי בעית בהאי ארעא
[מה מעשיך בשדיך]?!"

אמר ליה המחזיק למערער "מפלניא זבינתה,
ואכלתיה שני חזקה".

אמר ליה המערער למחזיק "פלניא גזלנא
הוא, ואת שלי מכר".(6)

אמר ליה המחזיק למערער "והא אית לי
סהדי, דאתית באורתא ואמרת לי: זבנה
ניהלי, [והרי יש לי עדים המעידים שפנית
אלי באחת הלילות, ובקשתני לרכוש עבורך
את השדה מאותו פלוני], ואילו שלך היא
השדה לא היית מוציא מעותיך בחינם, אלא
תובע את אותו אדם לדין"?!

אמר ליה המערער למחזיק "אכן כך עשיתי,
ואף ששלי היא ויכול אני להוציא ממנו
בדין, מכל מקום אמינא בלבי: איזבון דינאי
[אקנה בכסף את דיני], כלומר, אמרתי
בלבי: טוב לי לקנות בדמים מועטים קרקע
הראויה לי, ולא לטרוח ולבוא בדין!

אמר רבא: אכן עביד איניש דזבין דיניה
[אכן עשוי אדם לקנות את דיניו], כי יש
אנשים תמימים שאינם רוצים להתקוטט
אפילו על שלהם, ועדיף להם לשלם כסף
כדי ליטול את שלהם בלי דין ומחלוקת.

מעשה בההוא גברא דאמר ליה לחבריה
"מאי בעית בהאי ארעא"?!

אמר ליה המחזיק למערער "מפלניא [שהוא
ידוע כבעל הקרקע] זבינא, ואכלתיה שני
חזקה!"

כלומר, ראובן מכר שדה לשמעון, והחתים
את לוי כעד על שטר המכירה; ובא לוי
שהיה פעם בעליו של שדה זו, ומערער
לאמר "מעולם לא מכרתי לראובן את
השדה, ואילו אני הרי לא מכרתיה לך, ועל
כן החזר לי את השדה".

אדמון אומר: יכול המערער לאמר "אכן
חתמתי על השטר, ולא משום שמודה אני
בכך, שהוא אכן בעליה של שדה זו, אלא
משום שהשני נוח לי ואילו הראשון קשה
הימננו, ורציתי שיהיה לי עסק עם השני, ולא
עם הראשון".

וחכמים אומרים: כיון שחתם על שטר
המכירה איבד המערער את זכותו.

הרי מבואר, שסברת "השני נוח לי הראשון
קשה הימננו", במחלוקת תנאים היא שנויה,
ודעת חכמים שלא כאדמון הסובר סברא זו,
והאם נאמר שפסק רבא כדעת אדמון?!

ודחינן: אפילו תימא כרבנן פסק רבא;
ומשום שיש לחלק בין הנושאים:

התם — גבי שטר שחתם עליו המערער כעד
— הרי עבד ליה המערער מעשה לחתום על
שטר מכירה, ואם לא שאינה שלו, לא היה
חותם על שטר המכירה.

אבל הכא — שלא עשה המערער כלום,
אלא עצה בעלמא הוא שיעץ ללוקח לקנותה
— דבורא עביד איניש דמיקרי [לשון
"מקרה"] ואמר.

מעשה בההוא גברא דאמר ליה לחבריה

6. ראה הערה לעיל במעשה הקודם בבואור
טענת "פלניא גזלנא הוא" לדעת התוספות.

שהדין הקודם עוסק גם באופן שהחזיק שלש
שנים.

פלוני את השדה שנה לאחר שכבר אני קניתייה ממנו".

אמר ליה המחזיק למערער "הנה יש עמדי עדים, (7) שכבר יושב אני בקרקע זו למעלה מארבע שנים, ואם תאמר לי: הלא אתה

אמר ליה המערער למחזיק "והא נקיטנא שטרא, דזכנא לי מיניה, הא ארבע שני, [והרי מחזיק אני בשטר שכתוב בו שאני קניתייה מאותו פלוני לפני ארבע שנים], ואתה הרי אומר שרק שלש שני חזקה אתה יושב בקרקע זו, ונמצא שקניתי אתה מאותו

למכירה שלו תוך שלש שני חזקה שלו, שוב אינו נאמן אחר כך במיגו, ומשום שהמוכר אומר לו "אחרי שטרך"; [וראה שם שהביא בזה מחלוקת הרא"ש והרמב"ן; וראה עוד מה שהוסיף שם].

ודבריו צ"ע, שהרי מלשון הגמרא נראה, ששני דינים נאמרו כאן, האחד: צריך שתקדם תחילת החזקה לתאריך השטר; והשני: צריך שתקדם חזקה שלימה כדי שלא תהא מחאה; ואילו לפי דברי ה"בית הלוי" אם לא מטעם מחאה, לא היה צריך כלל שתקדם החזקה לתאריך השטר, ואין זה במשמעות הגמרא. ועוד העירו האחרונים, שמקושיית הרשב"ם על דבריהם נראה שלא הבין כן את דבריהם.

ד. ודוחה הרשב"ם את דינם:

"ולאו מילתא היא, שהרי החזקה במקום השטר עומדת, ולא יהא חזקת שלש שני האחרונים שיש לו עדים עליהם אלא [כמו] שטר של [קנין לפני] שלש שנים, והרי שטר של [קנין לפני] ארבע שנים הקודם לו — פוסלו".

ודוחה אף את ראייתם:

"ומדברי רבא אין ללמוד דלא צריך עדים לשבע שנים, שהרי רבא להודיענו בא, דאינו קרוי "חוזר וטוען" במאי דאמר לבסוף "שני חזקה טובא קאמינא" [ומשום] דעביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה, שאילו היה "חוזר וטוען" להכחיש דברים הראשונים, אפילו כי מייתי סהדי בהני אחרונים אינו כלום, דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ואחר טענות

7. א. כן היא שיטת הרשב"ם, שצריך להביא עדים שיושב הוא בקרקע קודם לשטרו של זה, ולפי המבואר בהמשך הגמרא, צריך הוא להביא עדים על ישיבת שלש שנים קודם לשטרו של זה.

ב. והביא הרשב"ם בשם יש מפרשים "דאין צריך עדי חזקת שבע שנים, אלא [עדים] של שלש אחרונים [בלבד], ואנן מהמינינן ליה על השאר"; [משמע כוונתם, שנאמן הוא בטענתו שאכן יושב הוא בשדה שבע שנים, אבל — אף לשיטתם — אין די במה שיטען "קניתי את השדה לפני שבע שנים", וכך מבואר בגמרא "דקדים חזקה דהאי לשטרא דהך", אלא שצ"ע בזה בדברי מהרש"א על התוספות, ראה שם]. וראייתם "מדאמר רבא: עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה, למדו כן, דאי איכא סהדי על כל השבע שנים, אמאי איצטריך למימר עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה".

וב"בית הלוי" חלק ג סימן לו ד"ה וכן נראה, כתב בביאור שיטתם, דהוא נאמן לומר דאכלה שבעה במיגו דמינך זבנתיה, [וראה בחידושי הרשב"א, ובמהרש"א על התוספות].

ואולם עדיין קשה עליהם, דאם כן למה מצריכה הגמרא שיהיה אכילה של שבע שנים, והרי כיון שיש לו מיגו ד"מינך זבנתי" נאמן הוא לומר שקנה אותה מיד הראשון על כל פנים יום אחד קודם הזמן של שטר המכירה.

וביאר ה"בית הלוי", דסבירא להו להני מפרשים, דכיון דהמכירה השניה היתה מחאה

קודם לשטרו של המערער] —

אבל אם לא אכלה אלא שית שנין בלבד, לא-א הרי נמצא שקודם אכילת שני חזקה מכרה הבעלים לאחר, שהרי תאריך השטר הוא לפני ארבע שנים, ואין לך מחאה גדולה מזה שמחה בעל הקרקע במחזיק, במה שמכרה לאחר, ואם כן בטלה חזקתו.⁽¹⁾

מעשה בשנים שנחלקו על שדה:

זה אומר של אבותי וירשתי את הקרקע מהם, ואף אכלתי שני חזקה —

וזה אומר של אבותי היא וירשתי אותה מהם.

האי אייתי סהדי דאבהתיה היא; והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה, האחד הביא עדים על כך שהקרקע היתה פעם של אבותיו; ואילו השני — הטוען שהקרקע של אבותיו

עצמן אמרת, שישבת בשדה "שני חזקה" דהיינו שלש שנים, ושוב איני יכול לחזור ולטעון שישבתי בשדה ארבע שנים ויותר —

מי סברת "שני חזקה" — שאמרתי בתחילה — תלת שני בלבד קא אמינא?! לא כן הדבר, אלא שני חזקה טובא קא אמינא [שני חזקה רבים הוא שאמרתי], אלא שלכך אמרתי בסתם "שני חזקה", משום שלא הייתי יודע שיש בידך שטר מכירה מאותו פלוני הקודם לשלש שני חזקה!⁽⁸⁾

אמר רבא: אכן עבידי אינשי דקרו לשני טובא "שני חזקה"!

והני מילי שנאמן המחזיק לטעון שקנאה מן המוכר קודם לשטרו של זה, אם הביא עדים דאכלה שבע שנין, [שהחזיק בקרקע שבע שנים], דקדים חזקה דהאי לשטרא דהך, [שבאופן זה נסתיימה חזקתו של המחזיק

ומיהו לשון הגמרא כאן, ובדברי רבא, לכאורה לא משמע כן.

1. בתוספות לקמן לט ב ד"ה וצריך, הוכיחו מכאן שאין צריך למחות בסוף כל שלש ושלש, ודלא כמבואר שם; אך הרא"ש כאן סימן ח כתב "ואף על גב דאמר לקמן צריך למחות בסוף כל שלש ושלש, התם היינו טעמא, שאם ישתוק שלש שנים, נראה כחוזר בו מן המחאה, אבל הכא כיון שמכרה לאחר אי אפשר לחזור מן המחאה, שאפילו אם יודה שהיתה מחאתו שלא כדין, והשדה של המחזיק, אין בדבריו כלום לחוב ללוקח; ועוד היינו טעמא שצריך למחות בסוף כל שלש, [הוא משום] דעיקר המחאה מאי היא "למחר תבענא ליה בדינא", וכיון דעברו שלש שנים אחרי המחאה ולא תבעיה בדינא

הראשונות נלך"; וכן מבואר בתוספות, שכתבו "עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה: אבל אי לא עביד, אף על גב דאית ליה סהדי דאכלה שבע שנין, לא מהמינינן, דהא איהו דמכחיש להו, דמורה שלא אכלה אלא שני חזקה, דהיינו שלש שנים".

8. נתבאר על פי לשון הרשב"ם; ונראה מפירושו, שאין כוונת הגמרא לומר שכשאמרתי "שני חזקה" היתה כוונתי להרבה שני חזקה — כפי שהיה נראה מלשון הגמרא — אלא באמת לא נתכוין בטענתו הראשונה אלא להזכיר שלש שני חזקה, אלא שהיות ולפי סברתו באותה שעה לא היה צריך לטעון יותר מאשר שלש שני חזקה, אם כן אין זה "טוען וחוזר וטוען", כשחוזר וטוען היום שאכל הרבה שני חזקה;